

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Révész Bálint emlékezete. — Tárcza. Arany János elbeszélő stylusa. Kulesár Endre. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta.

Révész Bálint emlékezete.

A fájdalom, a bánat nagypénteki hete immár elmúlt. Elég volt a két héten át tartó gyászjelvény: a lap gyászkerete. Most már ne külsőleg, hanem csak szívünkben gyászoljuk az elhunytat. De ne hagyjuk el még most se szeretett alakját, ne csukjuk még be egészen kriptája ajtaját.

Ne tegyük már gyászkeretbe nevét, de *állítsuk össze életképe mozaik-darabjait*. A következő sorok érdemes írói közel állottak szívéhez, ismerték, szerették és becsülték őt, mint ifjút, mint tanárt, mint esperest és mint püspököt. Hadd beszéljenek róla minél többen. Ki egy maga annyi sok ember volt, és mégis egy ember, egy ember azt a maga teljes egészében úgy sem jellemezheti kimerítőleg.

Révész Bálint ifjúsága.

Hadd illeszsek én is egy pár szerény levélkét azon koszorúba, melyet e becses lapok tisztelt szerkesztője idvezült főpásztorunk, Révészünk emlékére, annak kimagaslóbb életmozzanataiból összeállítani kíván. Kicsinységem érzetében nem mernék arra vállalkozni, hogy ily nagy férfiú életrajzát hű és igazi vonásokban, hozzá méltóan megírjam. Erre majd avatottabb toll lesz hivatva. Közönséges emberről nekrológot írni más, más ismét nagy emberről. Amott az író uralkodik a tárgyon, s a „de mortuis nil, nisi bene“ elvhez híven, emberét jól összevissza dicséri, legfeljebb arra ügyelve, hogy e tekintetben a határon nagyon túl ne menjen; emitt a tárgy uralkodik az írón, a ki azonkívül, hogy nem mindig képes érzelmeit és gondolatait a tárgy magasztosságának megfelelő módon kifejezésre juttatni, még azt is meggondolni tartozik, hogy jellemzése

történelmi személyre vonatkozván, szigorúan az igazság korlátai között kell, hogy tartsa magát.

Az én feladatom korlátozott körben mozog és anynyira terjed csak, hogy én, mint a ki a dicsőült férfiú nagy szívéhez oly közel állottam, a mennyiben egy híjján hatvan éves barátság édes kötelékei fűztek hozzá, az ő ifjúsági életéből egyetmást, a mi rá nézve jellemző, földerítsek és az emlékezetnek átadjak. Az élet ezen szaka tetteiben, legalább a kultársadalmi élet átalakítására hatással levő nagy tetteiben még meddő szokott lenni, csak a lassú fejlődés korszaka; de azért már némely kiváló egyénekben a jövő nagyság csiráit magában hordja és megláttatja.

Ilyen kiváló egyéniség volt már, mint még tanuló ifjú, a mi Révész Bálintunk. Fejére ugyan kétségkívül férfi- és aggkorában szerzett érdemei, az emberiségi és közügyek lelkes előmozdításában egyházi, iskolai, sőt itt-ott politikai téren is véghezvitt nagy alkotásai és tettei teszik fel a méltó koronát. De e tekintetben az ő egész élete nyitott könyv volt, melyet mindenki olvashatott. Ifjúsági és tanulói életét ellenben csak kevesen és mindinkább-inkább fogyatkozó számmal, egy-két kor- és iskolatársa ismerik. — Midőn ama nagy alkotások örökké élővé teszik nevét a magyar protestáns egyház történelmében, tanulói életének ismertetéséről is be kell vallani legalább annyit, hogy az sem nélkülözi az érdekességet.

Lássuk tehát Révész Bálintot, mint tanulót.

Az 1832-ik évi novemberhó első napjaiban körülbelül 130-an íratkoztunk be a debreczeni ev. ref. kollégiumban, az akkori VI. osztályú gymnasium elvégeztével, a felsőbb tanulók közé, mint úgynevezett első évi bölesészethallgatók, — közönséges névvel novitius diákok, — mely osztály e szerint a mai VII-ik osztálynak felelt meg. Jó osztály volt sok szorgalmas tanulóval, mint ilyenek közé tartozott a jómódú urfiak nagyrésze is. Ily számos tagból álló és jóhírű osztályban az egész hat éves tanfolyamon

keresztül minden tantárgyból első eminens a tisztességes és értelmes polgári szüléktől származott Révész Bálint volt, a nélkül, hogy tőle ezen dignitást irigyelni, vagy neki kétséssé tenni valakinek még csak esze ágában is megfordult volna. Ő közszeretet és közbecsülés tárgya volt az egész osztálynak, nemcsak, hanem az egész tanuló ifjúságnak, felsőbbeknek és alsóbbaknak egyaránt.

Most is előttem az a kép, a mint az ifjú Révész Bálint ott ült az első pad első helyén, mert rendsor szerint kellett ülnünk. Az az érdekes, mondhatnám, szép és jószágos arc, azok a szelid kifejezésű szemek, beszédes ajkak, az a fenkölt homlok, aztán az a lekötelező nyájasság, az a természetes egyszerűség, az a tettetés nélküli szerénység, az a csupa jószág, csupa emberszeretet: ezek alkották az ifjú Révész Bálint lényét. Nem csuda, ha ezen fényes tulajdonságok ellenállhatlanná tették, s ha valaki az ő közelébe jutott, az okvetlenül megfogva érezte magát. Révész Bálintot látni, vele beszélni, megismerkedni és őt megszeretni: ezek elválthatlanul összetartoztak. Ünnepi követségbe menve csaknem forradalmat okozott szószéki beszédeivel s a társadalmi életben szeretetreméltó magaviseletével. Joggal elmondhatta volna mindannyiszor, ha ismert szerénysége nem gátolja, hogy: veni, vidi, vici. Nem kereste hiú módon társai becslését, feljebbvalói kegyét. — Szeretetreméltósága megnyerő volt, önként hódolt neki mindenki. A mit Plátó „Vendégség” című párbeszédében a nagy görög bölcsről mond, hogy az az úgynevezett „sokratike cháris” vénkorában is elbájolta környezetét, ugyanazt mondhatjuk a Révész-féle kellemről is.

Lelki tehetségeiről szólva: eleven és hű emlékezet, mély ítélő tehetség és ragyogó phantasia a legszebb harmoniában állottak nála. Megfigyelő tehetsége annyira éber és erős volt, hogy a mit egyszer olvasott vagy meghallott, azt azonnal magáévá tette. Már alsóbb tanuló korában abban gyakorolta magát, hogy vasárnaponként, midőn a tanuló ifjúság részben egyik, részben másik templomba volt felváltva kirendelve, ő, ha kedve szerinti jó egyházi beszédet hallott, azt hazamenve azonnal kidolgozta, és az ily módon előállott mű az eredetitől lényegben alig-alig különbözött. Ekkép kivált Szoboszlai Pap István, akkor még egyházkerületi főjegyzőnek, később püspöknek több jeles szónoki műve jött az ifjúság között forgalomba.

Szerette a társas élet ártatlan örömeit, élt-halt a barátságért. Iskolai társas összejöveteleknél, mint úgynevezett exitusokon, praxisokon, melyeknek mai időben talán már a nevei is ismeretlenek, és majálisokon nyílt legtöbb alkalmunk az ő mély ítélő erejének és ragyogó phantasiájának bámulására, midőn többnyire a zúgó „Halljuk Révész B.-ot”-féle kiáltásoknak tovább ellent nem állhatva, meg-megeresztett egy-egy gyönyörű felköszöntőt, mindig rögtönzöttet, mert e nemből valami kidolgozott, leírott művel állani elő, méltóságán alólnak tekintette volna. És e rögtönzött felköszöntőkben csak úgy hemzsegték a legtalálhatóbb képek és hasonlatok, a legmeglepőbb metaphorák. Talán említeni sem illik, midőn R. B. ifjúságát rajzolom, hogy e tekintetben is hasonlított a nagy

Sokrateshez, kiről Plátó úgy emlékezik ugyancsak a „Vendégség” cz. dialogusban, hogy midőn némelyek poharazás közben megfélekedtek magukról, Sokrates mindig józan fővel távozott.

Révész Bálint működése üdvös és korszakot alkotó volt a főiskolai társadalmi élet átalakítását illetőleg is. Az ő koráig chinai fal választotta el az osztályokat, még az egymáshoz közvetlen közel állókat is egymástól, nemcsak, hanem még az ugyanazon osztályúak között is volt bizonyos kasztszerű különbségtétel. Az eminensek az ugyanazon osztálybeli alsóbb rangfokozatúak irányában — kivéve egyes különös viszonyokban gyökerező eseteket — bizonyos suprematiát gyakoroltak, nagy kegynek tekintették, ha azokkal közelebbi érintkezésbe léptek. Az ő emberszerető jószágos lelke egész felháborodással fordult ezen üres gőgösködés, ezen igazolatlan előkelősködés ellen. Szeretettel ölelt keblére minden tisztességes viseletű ifjút, ha szinte az egy-két osztálylyal alantabb tanult, vagy alsóbb rangfokozata volt is. Mindenütt előljárt az egyenlőség és testvériség nagy elvei megvalósításában. És ha Révész ment elől, követte őt a tömeg tűzön-vízen keresztül. A vaskalaposág aerájának R. B. „eddig és ne tovább” parancsszavával véget vetett.

Ideálista volt a szó nemesebb értelmében; a hasznossági elvvel sehogysem tudott megbarátkozni. A nagyravágyás megépen idegen volt lelkétől. Midőn ottan-ottan említettük előtte, hogy te Bálint! elébb-utóbb püspök leszel, mindig erősen tiltakozott ellene, mint mondá: megelégszik ő Debreczen közelében egy szerény papsággal. Kis-Péresre vágyott papnak. De hát a viszonyok hatalma sokszor erősebb, mint az ember akarat, s egyetlen lépés sokszor az ember egész jövőjére nézve határozó. Különbén bár Révész Bálint őszinteségéhez kétség nem fér, ezt az egész kis-péresi papság történetét magam is, mint tény, csakis az ő határtalan szerénysége bizonyítékául említem fel.

Hogy ideálista volt, — hiszen különben ifjú emberek kisebb-nagyobb mérvben rendszeren mind ideálisták, — mutatja az, a mit legközelebb róla elmondandó vagyok. Ezt egyébiránt talán hallgatással kellene mellőznöm, mert megértésére és helyes méltatására lélek- és erkölestani alapokból kell kiindulni. De mivel az ő jellemet kellő világításba helyezi, el kell mondanom. Erős meggyőződés és szilárd akarat képezték Bálintunk jellemét. A mit mély ítélő erejénél fogva jónak látott és következményeit is jóknak ismerte, azt ő, mint az iskolai élet hivatott reformátora, nem tekintve sem jobbra, sem balra, hanem egyenesen a célnak tartva, nem tekintve az akadályokat, nem felsőbbjei kegyének kockáztatását, bátor lélekkel keresztülvinni törekedett.

Révész B. általában, hogy egy régi szóval éljek, moderatus és törvénytisztelő ifjú volt. Azonban egyszer az ő idealistikus szelleme összeütközésbe jött a pozitív iskolai törvények egyikével. Az iskolai törvények között ugyanis volt egy, a tógaviselés-kényszer törvénye, mely nem elégedve meg az azal, hogy az úgynevezett jótéteményes tanulók csakis templomi szószékben, templomba járáskor, tanári előadásokon, felsőbbjeik házában megjelenésükkor, szóval ünnepélyes cselekvények alkalmával viseljék ezen, kivált nyári időben nagyon alkalmatlan, hosszú fekete reverendát, hanem azt követelte, hogy a kollégium épületén kívül kivétel nélkül mindenütt, tehát a város utcáin való járáskor, szegény tanulók piaci bevásárlásainál, igénytelen polgári családok meglátogatásakor, — a mi régebben gyakoribb volt, mivel a diákok, mint magánta-

nítók a polgárokkal szoros egybeköttetésben állottak, — nagy-erdőre, szőlőskertekbe, közellévő tanyákra való gyalogkimenetelnél, mivel ez utóbbi esetekben is a város belterületén kellett végig menni, szóval a városon belül mindenütt a tógát kelljen használni.

A negyvenes évek legelején történt, hogy ezen, a szabadmozoghatást annyira korlátozó törvény tulságos szigora ellen az ifjúság kebelében egy kis csendes mozgalom indult meg, melyre az akkori ifjúsági felügyelők, Révész Bálinttal élükön, adták az első lökést azáltal, hogy az egyenruha-törvény hatályát csakis a fentebb említett ünnepélyes alkalmakra kívánták szorítani, egyébként pedig, különösen a városon kívüli gyalogkirándulásoknál, polgári ruhát kezdtek viselni. A példa hatott és rövid idő alatt az egész tanuló ifjúság emancipálta magát az egyenruha-törvény alól. Ebből az lett, hogy Révész Bálint és társai tanárkari gyűlés, sőt Szoboszlai Pap István püspök elé idéztettek, ad verbum regium audiendum. Társai élén Révész Bálint egész nyíltsággal fejezte ki sajnálkozásukat a felett, hogy ezen elavult, magát túlélte, az előrehaladt korszellemnek, az ifjúság jelen műveltségének, erkölcsi mivoltának általában gondolkodásmódjának többé nem megfelelő törvényt egész szigorában megtartaniok nem lehetett, és kérték teljes tisztelettel annak csakis az ünnepélyes alkalmakra és hivatalos cselekményekre való szorításával megelégedni. A következő az lett, hogy az egyházkerületi közgyűlés, hova az ügy bejelentve lett, az egész egyenruha-törvényt hatályon kívül helyezte. Révész Bálint tehát itt is, mint reformátor lépett fel a vaskalaposság ellenébe.

Hogy a kép lehetőleg teljes legyen, mindezekhez hozzá kell még adnom, hogy Révész Bálint, mint ifjú, a dalt, a zenét és a táncot módnélkül szerette; ha szó lehetett nála szenvedélyről, ezek voltak egyedüli szenvedélyei. Az utóbbit bizonyos fokára a tökélynek vitte, kivált a csárdást valódi aesthetikai kifejezéssel, finomsággal és bizonyos utánozhatlan méltósággal lejtette, úgy hogy igazi műélvezet volt a plasztikailag kerekded és szabályos mozdulatokat szemlélni. Uram Isten! mivé lett ez a mozgékony, eleven ifjú, élete utolsó két évében! Bizony-bizony nagy megpróbáltatásoknak vetted alá hű szolgádat, melyeket azonban ő, mint egy valódi szent, egész önmegadással, békével és minden zúgolódás nélkül szenvedett. Ha vidám összejövetelek alkalmával a társaság vagy annak egy része dalra kerekedett, kezdetben csak úgy fénylettek a szemei, de nem soká tarthatta ki hallgatással, hanem maga is egész kedvvel a dalosok közé vegyült, s végre neki hevülve, ő volt, a ki leglelkesebben dalolt. Esküdt-diák korában pedig néhány kevesedmagával anyagi áldozatok árán, zenedarabok vásárlásával stb. igyekeztek segíyezni és jó karban fentartani egy tanulókból álló kis zenetársulatot.

Ilyen volt Révész Bálint főbb vonásokban, mint tanuló, mint ifjú ember.

Legyen szabad végül azt is megemlítenem, — mert hiszen nekem nemcsak tanuló társam, hanem tanártársam is volt, — hogy, mint tanár is nagy mértékben kiérdemelte tanártársai szeretetét, becsülését és tiszteletét, kartársainak, kiknek nagy részét kivált 1850-ig azok képezték, kik kevés idővel még azelőtt neki is tanárai voltak, kedvence, büszkesége és valódi szemefénye volt.

* * *

És most dicsőült lélek! nézz le ránk fénylakodból, lásd meg a mi nagy bánatunkat, melyet te a jobb hazába való köl-

tözéssel nekünk okoztál; az én gyarlóságomnak pedig bocsásd meg, ha a te ifjúsági életedet nem hozzád méltóan ecseteltem.

Debreczen, 1891. október 14.

Thót Ferencz.

Révész Bálint mint tanár.

Elhunyt jelesünk azon felette kevés számú szerencsés halandók közé tartozott, kiket életükben mondhatni osztatlan tisztelet környez; kikhez nemcsak a közeli, de a távolabbi körök emberei is megható szeretettel és csodás bensőséggel ragaszkodnak, s e tisztelet és szeretet fénylő gloriát von homlokuk körül. Valóban Révész Bálint fejét ily gloria övezte. — Halálában pedig a szívek kegyelete szóval és írásban vetekedve magasztalta őt mint jó embert, kinek szíve kifogyhatlan volt a szeretetben és gyöngédségben; mint ékesszóló papot, kinek ajkairól méznél édesebben folyt a beszéd; mint a tudományok barátját, s a tanintézetek halhatatlan érdemű pártfogóját; mint egyháza és egyházkerülete bölcs kormányzóját, gondos pásztorát. Magasztalva hirdették szószéken és sajtóban, hogy a tanszékre, melyre az egyházkerület őt egyhangúlag választotta meg, már jóelőre a közvélemény szemelte volt ki, a melyre ő mintegy praedestinálva volt fényes tehetségeinél fogva s a melyet ő oly kitűnően, oly fényesen töltött be. E magasztalás megillette őt, s a kik olvasták vagy hallották azt, szívesen el is hitték.

Hadd fűzzek én is azonban pár virágszálat azon koszorúba, melyet neki mint tanárnak érdemes homlokára illesztett a kegyelet. Hadd mondjam el én a halás tanítvány emlékeztének közvetlenségével, milyen volt ő mint tanár, különösen, mint az egyházi ékesszólás tanára, párját ritkító mestere. — Hadd említsem fel különösen azon fényes tulajdonait, melyek miatt ő valóban csodálat tárgya volt előttünk, tanítványai előtt.

Nem ismétlem, mit már mások mondtak, hogy tudománya magas színvonalán állott; nem említem, hogy tantárgyainak előadásában mily meglepő szabatosság, melegség és élenkség nyilvánult, csak azt említem, a miért oly különös vonalozással bilitselet le magához bennünket.

Gyakran kellett előtte imádságot, prédikációt felmondani, költeményeket szavalni, s a magunkkal vitt bibliából ad aperturam olvasott szentígyéből az alap gondolatot feltalálni, rögtönözve a dispositiót felállítani s a szerint beszédet szerkeszteni, azonnal.

Az imádságot elmondónak s a költeményt szavalónak, valamint a prédikálónak a szószékre kelle felmenni. Ő pedig úgy állt, hogy annak magatartását, minden actióját jól láthassa, pontosan kivehesse. Oly nyugodt, oly jóságosan oda figyelő arccal állt ott, mintha egy nagy szónok beszédét hallgatta volna; ezért, bár kezdők voltunk, a nagy mester előtt legkisebb zavar sem izgatott bennünket. Midőn a betanult mondókát végig hallgatta, szeliden, jósággal emelte ki az előadás jó tulajdonait, ha ugyan ilyenek voltak, — aztán következett az elmaradhatatlan de, ezután a hiányok felsorolása egy jó barát kíméletességével és gyöngédségével. Bámultuk emlékező tehetsége élességét, melylyel megkapott minden kis hibát és hiányt, mutatkozott legyen az hanghordozásban vagy tagjártatásban; de még inkább bámultuk, midőn előállt s azt mondá szerényen: én úgy gondolom, hogy ezt ilyenformán kellett volna szavalni, azt az imádságot így kellett volna elmondani.

Mily szépen, mily meghatóan tudott imádkozni, mily mesteri, mily tökéletes volt előadása hangban és tagjártatásban, midőn szavalt! Ő nemesak tanulta, nemesak tudta a szabályokat, az ő előadása, ő maga volt a szabály, — több: ő volt a szavaló, az imádkozó eszményképe. Így hódított ő meg minket s kívántunk volna egyen-egyen olyanok lenni, mint ő. Képezett is ő példájával sok derék egyházi szónokot; legszerencsétlenebbek azok voltak, a kik őt szolgálilag utánozták, nélkülözvén nagy tehetségeit, sajátos kiváltságait

Prédikáció-írásra így tanított ő minket, előbb a homilétikai szabályokat megismertetvén. A felszólított theologusnak ki kellett nyitnia a bibliát, ott a hol ennek tetszett, vagy ott, a hova véletlenül fordított, s a kinyitott lapon addig olvasni, míg egy textusra elég és alkalmas részt gondolt találni az olvasó. Sokszor megesett, hogy ő nem volt az olvasóval egy véleményen, de nem mondta azonnal bírálatát, hanem előbb a hallgatóságot hívta fel bírálatra: ha a szöveg megállapított, következett a főgondolat feltalálása s ennek alapján a dispositió felállítása, époly eljárással, mint előbb, t. i. a tanulóársak együttes bírálatára és így együttes fejtőrése mellett. Ha a dispositió kézen-közön elkészült, rögtönözve kellett exordiumot csinálni, majd a részeket is tárgyalni. Hej, nehéz munka volt ez, főleg először, de hasznos és áldásos lett következményében. De most jött a java. Az így véletlenül előkapott textusról olyan rögtönzést tartott néha, hogy mi esupa szem és fül lettünk; ilyenkor éreztük, hogy mi milyen kicsinyek és gyengék, ő pedig milyen nagy és erős vala lélekben és az Úrtól vett adományokban. Igen, mert a deák tudta, hogy középszerű tehetség is lehet szorgalma után tudós, nyerhet akárhány doctori diplomát, — de az inventiónak az a szokatlanul magas foka, melylyel Révész Bálint bírt, az a természetesnek látszó, mégis elbűvölő elegancia, melylyel gondolatait kifejezni és előadni tudta, csak lángelmék sajátosága; a lángelme pedig az ég adománya, mely kiválasztottaknak jut.

Ne esudálkozzék azért senki, hogy mi, volt tanítványai, mindenkor oly esudáló kegyelettel viseltettünk iránta; megértheti bárki is, hogy mint már lelkészek mily örömmel emeltük őt magunk fölé püspökül, fejünk koronájául. Megérthető ebből, hogy mint püspököt gyermeki áhítattal környeztük. De az is igaz, hogy velünk való érintkezésében jó barát, gyöngéd atya volt, a szeretetért szeretettel fizetett.

Örömmel és kegyelettel tettem e rövid visszaemlékezést. Óhajtom, hogy a dicsőült szellemi képe ez által is nyerjen teljességben, hűségben.

Joó István.

Révész Bálint mint esperes.

Révész Bálint az 1861. jul. 1-én egybeszámolt szavazatok nagy többségével választatott meg a debreczeni ev. reform. egyházmegye esperesévé. Ez eredmény az 1861. évi auguszt. 16-án tartott közgyűlésen hirdettetett ki, s ekkor történt az esperesi széknek általa elfoglalása a gyűlés lelkes öröme között, mely a jegyzőkönyvben e szavakkal van megörökítve: „Egyházkerületünk, felekezetünk oszlopembere, egyházi irodalmunk kitűnő bajnoka, mint új hivatala által ez egyházmegyéhez közelebbről fűzött, mint esperesünk s e téren miénk, a közgyűlés által kitörő éljenzésekkel, segédgondnok Miskolczi Károly és az egyházmegye nevében Szél György úr által szíves és bizalomteljes beszéddel üdvözöltetett“.

Az ő 10 évi esperességének édes emléke ma is él nemcsak a jegyzőkönyvek lapjain, hanem az ő hivatala köréhez tartozott egyházak tagjaiban is. E hivatalos működés jellemzésére ugyanazon vonások szolgálnak, melyek őt mint embert körvonalozzák. Igazán jellemző, hogy Révész Bálintot bármely oldalról, bármely működési körben tekintjük, mindig ugyanazon egy alakot látjuk. A tárgyak, az ügyek, a foglalkozás, a kör körülötte változik; de ő maga változatlan, önmagával, lényegével ellen nem mondó, következetes. A szív, a szeretet, és pedig a jót tevő, gonoszt nem gondoló, igazságnak örülő szeretet az, mely őt mint esperest is, hivatala körében jellemzi. Tehetségeivel, tulajdonságaival magosan kiemelkedik társai felett, ezek mégis csak szeretetének nagyságát érezték. Nem csak a gyülesteremben, kint az életben, a barátságos körben, azok között, kik között ő elsővé tétetett, minden egybekötésében feltűnik az ő elsősége, de a mely mindenütt a szeretet hatalmával nyilatkozik. A lehető legritkább esetek közé tartozott az, hogy ő kénytelen lett volna hivatala tekintélyére hivatkozni. Mint egy igazi atya tűnt ő fel, kinek még elkerülhetetlen intésében, dorgálásában is a meggyőző szeretet nyilvánult. Tanúságot tehetnek erről azok, kiket mint hanyagokat buzdítani hivatali kötelességéből folyólag elkerülhetlenné vált.

Tízéves esperessége alatt mindig maga teljesítette az egyházlátogatást az egyházmegye mindenik egyházában, s e sok fáradalommal járó foglalkozást az egyházak, lelkészek s tanítók részére valóságos örömmünneppé varázsolta mindannyiszor az ő szeretetteljes lényé. A hivatalos működés terhe alatt megfáradt lélek otthont kerest és talált lelkésztársai családjá körében, melyet magáéként szeretett, melynek legkisebb tagjaival ismerős volt s iránta mindvégig érdeklődést tanúsított. Ajtaja, szíve nem volt elzárva soha, senki előtt. Embertársában soha a rosszat, a megvetendőt, hanem mindig a jót, a becsülendőt kereste. Ezért volt az, hogy bárki hozzá folyamodott, azt nem csak üres ígérettel bocsátotta el, de megtett minden lehetőt annak érdekében.

Egyházlátogatásainak egyik kiemelkedő ténye a presbyteriumokkal érintkezés, mely az ő egyéniségének, modorának varázserejével mindannyiszor gyümölcsöző volt az egyházi és iskolai életre. A hol nagyobb hibák merültek fel, vagy kényesebb kérdések, összeütközések, békételenségek állottak elő, ott, nem várva a látogatás idejére, nem használva a helyettesítést, maga jelent meg, s ha a baj terjedtebb volt, szószékre lépett s meggyőző ékesszólásával előállította a mindeneket megnyugtató békét, a mely helyett a törvénykezés mai szabályhalmazában a legtöbbször csak kényszerített elhallgatás származik. Neki egy szabálya volt: a szeretet szabálya, melyet oly atyai jószággal tudott alkalmazni. Tudunk reá esetet, midőn egy gyülekezet támadott fel lelkipásztora ellen, s ő megjelenvén egy ünnepi alkalommal, maga végezte az istentiszteletet s a bent marasztott gyülekezettől kívánta megtudni a valót, s ez eljárásának eredménye a zaklatott lelkipásztor nyugton hagyása lőn, a ki évekkal azután gyülekezetének iránta s családjá iránt tanúsított kegyeletétől kísérve, nyugodtan szállt sírjába.

Az iskolákban megszűnés nélkül szorgalmazta az értelmes tanítást s ennek érdekében sokat fáradott; iskolalátogatásaiban kiváló türelmet, érdekeltséget, odaadást tanúsított. A jó tanítókat kiváló elismerésére méltatta, a gyengéket szeretettel bátorította; a tanítói kart általában szeretetével ölelte.

Ő volt az egyházmegyei tanítói gyámintézet mustármagjának elvetője s első ápolója, melyből ma már megizmosodott fa növekedett.

Az egyházmegye iránti szeretetének az által is kifejezést adott, hogy püspökké választván, az egyházmegye kérésére az esperesi hívatalt is vitte a választás megejtéséig.

Az egyházmegyétől az 1871. jun. 27-én tartott gyűlésben vett búcsút, feltüntetve az eredményt minden egyes egyházra nézve, mely 10 éves működése alatt létesült. E búcsúvétel a jegyzőkönyvben ezen szavakkal van megörökítve: „Végül elnök Révész Bálint úr visszatekintve a névleg felsorolt egyes egyházak, 10 évig viselt esperesi hívatála alatti állapotára, egyetlen egyházat sem talált, melyben a lendülésnek némi örvendetes jelei ne mutatkoztak volna, ellenben számosak azok, melyek anyagi és szellemi tekintetben kedvező virágzásnak indultak. Közörömet keltett az egyházmegye jó szellemét tanúsító, azon valóban dícséretes körülmény felemlítése, hogy a lefolyt 10 év alatt, egyházmegyénkből egyetlen peres ügy sem került az egyházkerületi közgyűlés elé. Az örömmel hallott visszatekintés után érzékeny szavakban megáldva a 10 évig híven örködött gondja alatt békében élt egyházmegyének nagyjait és kicsinyeit, a mélyen meghatott jelenlevők áldása, s hosszú, boldog élet kívánása között hagyá el az esperesi munkakört s az őt szeretve tisztelt egyházmegyei közgyűlést“.

Dávidházy János.

Révész Bálint mint egyházkerületi főjegyző és püspök.

Nagyérdemű püspökünk 1856. ápril hóban választott meg egyházkerületi főjegyzővé 519 szavazatból 324 szavazattal. E szerint mint főjegyző részt vett szóval és tollal azon nehéz küzdelmekben, melyeket egyetemes ref. egyházunk, sőt az egész magyarországi protestáns egyház vívott az abszolút hatalommal. A tiszántúli egyházkerületnek mint egyik küldötte, tagja volt azon küldöttségeknek 1857-ben és 1860-ban, melyek egyházi autonómiánk érdekében részint Budára, részint Bécsbe járogattak föl, közbenjárni s kérelmezni. Majd a 60-as években a népiskolák ügyében fáradozott, egész meggyőződéssel hangsúlyozván, hogy az iskolák az egyház testéhez tartoznak, azok a vérsatornák, melyek ref. egyházunk organismusának ép és egészséges fejlődését s biztos fenmaradását biztosítják.

A nagynevű Balogh Péter püspök 1870. év nov. hóban elhalván, a tiszántúli egyházkerület gyülekezeteinek nagy száma 471 szavazattal 577 szavazatból őt választotta meg helyébe. Méltó utóda a dicsőültnek! 1871 ápriltól 1891 októberig tartott püspöki működése. Ezen idő alatt 45 egyházkerületi gyűlés tartatott, 39-ben mint elnök vett részt, az utóbbi hat gyűlésen az egyházi törvények értelmében helyettesített. — Lelkészfelavatási ünnepélyt 6 ízben tartott, utóljára 1887. évben, összesen 323 ifjú lelkipásztort bocsátott ki buzgó könyörgeések között.

A debreczeni főiskola is az ő püspökségének ideje alatt nagy átalakulásokon ment át. A külső építkezés befejeztetett, a belső építkezés nagy munkája erélylyel megkezdett; a 8 osztályú gymnasium visszaállított; az akadémiai tanfolyamokon a szabad tanítás és tanulás elve részben életbe lépett; a tanítóképezde állandó igazgatóval és tanerőkkel szerveztetett; nemkülönben a theologiai és jogi szakokban új tanszékek

szerveztettek; a 8 osztály mellé a gymnasiumban még 4 parallel szakasz állított.

Felemlítsük-é, hogy a tanári fizetések emelése s szabályozása szinte az ő korára esik. A tanári nyug- és gyámintézet, a főiskolai könyvtár nyilvános olvasó-teremmel berendezve, a tápintézet, kórház, különböző gyűjtemények mind bizonyosságot tesznek az ő gondos figyelméről, lankadatlan éberségéről. Szellemi tekintetben is miképen igyekezett emelni a főiskola hatását és értékét! Az akadémiai tanszakokban is segédtanárokat alkalmaztatott, majd az összehasonlító s keleti nyelvészet tanítására megnyeri a nagynevű tudós, Lugosi Józsefet, kinek néhány évre terjedt működése s hatása maradandó nyomokat hagyott maga után.

Mily nagy mértékben fáradozott azon is, hogy a főiskola anyagilag erősbuljön, anyagi erővel növekedjék. Az Apafi, Somogyi-Hercz, Soós Gábor-féle alapítványok megnyerésénél nagyon, de nagyon sok érdemei vannak a boldogultnak.

Püspöksége alatt minden téren mint nemes emberbarát, igazságos ítélő, egyháza s hazája szent jogaiért bátran küzdő nemes harcos, bölcs és tapintatos vezér igazolta magát. Ilyen volt ő! Méltán áldjuk azért emlékezetét!

T. S.

Tárcza.

Arany János elbeszélő stylusa.*)

Ama tényezők közt, melyeken nagy elbeszélőink sikerei alapulnak, legelső helyen állanak az élénkség eszközei. Ilyenekül szerencsés tapintattal nem a tropusokat választották, hanem a sokkal egyszerűbbeknek látszó figurák alkalmazásában fejtik ki művészetüket. Első tekintetre úgy tetszik, hogy az író vagy költő czéljaira teljesen egyértékű a kettő. Csak akkor tűnik fel köztük a roppant különbség, ha a remekírók műveiben vizsgáljuk szerepüket. Ugy tapasztaljuk, hogy a lyra és a dráma stylusának élénksége, hathatósága a metaforákban és viszonyképekben gyökerezik, míg az elbeszélő stylus jelessége a figurákon fordul meg.

E jelenségnek az írásművek természetében rejlik az oka. A lyra és a dráma érzelmes, illetve pathetikus nyelvéhez képek kellene, melyeknek tartalmi vagy alakhi hézagossága az érzelmek sebes áradatát festi, de az elbeszélés szenvedélytelen hangjához inkább csak egy-egy figyelemkeltő kérdés, meglepő fordulat, vagy a tartalom bitelességét bizonyító figura illik. Így találjuk ezt minden nemzet irodalmában, s egyik meg másik közt a különbség csak az eszközök meghatározott körén belül mutatkozik. Azt nevezzük aztán remekírónak, ki a nemzet eszejárásának megfelelően tud bánni a tollal, t. i. nem egy-egy ily tényezőt felkapva nyargal vele a legeltérőbb fajú írásműveken végig, hanem kiválogatva a nekünk tetsző valamennyit, módjával alkalmazza is.

Irodalmunkban a népies nemzeti iskola megalapítói azok a remekíróink, kik eszünkjárását, nemzeti sajtóságainkat legnagyobb mértékben tüntetik fel. Legkimagaslóbb alak köztük az elbeszélés terén Arany János.

Ez alkalommal csak egy elbeszélő művét választom ki,

*) Részlet a szerző 1891. szeptember 27-én, a debreczeni főiskolában tartott tanári székfoglaló értekezéséből.

Keveházát, mely tárgyalásom szempontjából a többi mindet felülmulja.

Kérdéssel kezd. Ókori mestereinknél a kérdés mint szónoki figura hol tagadás, hol állítás helyett járja csupán figyelemkeltés végett; mivel mindig emeltebb hangon tesszük, nagyon alkalmas az elmélázó, vagy már-már elbágyadt hallgató felrázására. Azonban minduntalan, vagy jelentéktelen tartalomra való alkalmazása nagy ügyetlenség tanújele. Arany itt egy birodalom sorsáról döntő vihar közeledését jelzi vele. A kérdésre maga a költő felel is. E figurát görög, római vagy német hősköltemények élén nem találjuk. Vergiliusnál a trójai veszedelem nagyságát sejteti ugyan egy halvány kérdés: Tantaene animis coelestibus irae? Ez azonban nem az Aeneis főtartalmát illeti. Aranynak a magyar népköltészet volt útmutatója. Ott találunk kisebb-nagyobb mértékben hasonló példákat a balladák élén, mint a gösejei Nagy György Jóska, Dombi Miska, Lászlóházi falu végén... Gyöngye Sándor stb.-ben; de akadnak székely balladák is, melyek kérdéssel kezdődnek, mint Kerekes Izsák, Ugron János, Balog Józsi. — Az idegen nyűgön nevelkedett mesterköltők a kérdést kezdő alakul majdnem csupán az ódai fajok számára foglalták le. De talán a magyar népköltészetnek is van egy kis igaza, mikor a dalba foglalt tragédiák tartalmára így tesz figyelmessé bennünket. E kérdések egyébiránt époly mértékben felkiáltások is, melyek az énekes megdöbbenését fejezik ki a szörnyű tett vagy esemény fölött. Ez a vonás Arany kérdéseiben is megvan. A hatásnak ez se közönséges eszköze, mert bizonyos, hogy érdeklődésünket jelentékenyen fokozza az a részvét, melyet az énekes részéről tapasztalunk hőse iránt.

Arany nem elégszik meg a kérdésre való egyszerű felelettel. Ismetli az állományokat és a'anyokat, hogy a gondolatot rhythmikussá tegye. Festői kifejezéseket választ s úgy ismételi, mint a nép e következőkben:

„Csináltatsz-e nekem diófa-koporsót?”

„Csináltak, csináltak márványkő-koporsót“.

„Megsirsatsz-e engem három leány előtt?”

„Megsiratlak, megsiratlak egész világ előtt“.

Igy a Csehó Pista cz. balladában. Ezek azonban Arany feleleténél gazdagabb tartalmúak, mert fokozás is van bennük.

A kérdést és feleletet egybefogva, az első versszakban az esemény rendkívüliségéről és színhelyéről nyerünk tájékozást. Ugyanily körűek a népköltészeti példák is.

Kulcsár Endre.

(Folyt. köv.)

Irodalom.

Irodalmi esemény! Hosszabb idő óta, minden feltűnést kerülve, egészen csöndben készül egy impozáns irodalmi vállalat, melynek hatását meg fogja érezni közéletünk. Mint értesülünk, a Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság másfél évvel ezelőtt elhatározta, hogy a tulajdonát képező tizenhat kötetes Magyar Lexikont gyökeresen átdolgoztatja s lexikális irodalmunkban még eddig nem ismert, körülbelül nyolczszáz ívre terjedő füzetes vállalatban közrebocsátja. Ez elhatározás végrehajtásához a nagy vállalathoz mért előkészülettel fogtak. Egy év óta folyik az anyaggyűjtés és rendezés szakszerű munkája, mely arra törekszik, hogy az emberi ismeret minden ágára kiterjedő, a százezret jóval meghaladó címűszó alatt, be-

tűrendben összeállított roppant anyag feldolgozásával és közrebocsátásával a magyar közönségre nézve feleslegessé tegye a külföldi, főként német lexikonokat. Ehhez képest első sorban a magyar föld, a magyar nép, a magyar állam, a magyar történelem, a magyar közgazdaság, a magyar ipar és kereskedelem, a magyar tudomány, művészet, irodalom és egyházi élet alkotásainak ismertetését tekintik a vállalat tengelyeinek. — Ehhez kapcsolják rögtön ama népek szellemi és anyagi viszonyainak ismertetését, melyek nemzetünkre kiváló hatással voltak. A lexikális irodalmakban eddig nem ismert figyelemmel dolgoztatták fel a hazánkkal sokféle érintkezésben levő Kelet viszonyait, s szakszerűség és önállóság dolgában törekedtek versenyre kelni a legjobb német, francia, angol, olasz, amerikai lexikonokkal, a nyugot. általában a világ eseményeinek, szellemi és anyagi adatainak feldolgozásában. Kiváló hazai tudósok és írók, kiknek neveit a lehetőleg még ez év végén közléteendő prospektus közölni fogja, teszik elérhetővé azt a célt, hogy a közönség kellő tájékoztatót kapjon az ismeretek összes körében, s hogy mindenki könnyű szerrel megtalálja a szükséges felvilágosítást mindama dolgokban, melyek szakszakközössége körébe nem tartoznak, s melyeket naponként özönével vet felszínre a mindegyre gazdagodó hírlapirodalom. E cél szolgálatában állottak mindama irodalmi kísérletek, melyek kisebb-nagyobb terjedelemben, több-kevesebb megbízhatósággal dolgozták fel az emberi ismeretek tárait. A haladás e téren egyedül a tudásraméltó anyag mind nagyobb körre terjedő feldolgozásában áll, mert csak egy kellő terjedelmű lexikon nyújthat biztosítékot arra nézve, hogy a nagy közönség sokoldalú s minden irányú szükségletének megfelel. Egy ily kellő terjedelmű, goaddal feldolgozott Lexikon, minőt a Pallas jelenleg nyújtani ígérkezik, egyúttal azt a nemzeti missiót teljesíti, hogy gátat vet a külföldi, magokkal idegen szellemet árasztó lexikonok beözönlésének. Épen ez ideger, nevezetesen a német lexikonoknak újabban megjelenő kiadásai miatt, melyek a régi megszokás útján köztünk is hódítanak, vált szükségessé a figyelmeztetés a Pallas készülöben levő nagy Lexikonára. A Pallas lexikona a jövő 1892-ik év márcziusában indul meg, s hetenkint három íves nagy oktáv füzetben megjelenve, évenként 156, öt esztendő alatt mintegy nyolczszáz ívben, tizenhat nagy kötetben, jut a közönség birtokába. A Lexikon külső kiállítása is felülmulja mindazt, a mit eddigelé a lexikális irodalom terén felmutathattunk. Körülbelül tízezer darabra rúg azoknak a képeknek száma, melyek részint a szöveg közé nyonva, részint külön, önálló lapokon a megfelelő kötetekhez mellékelve, a roppant ismeretanyag illusztrációjául szolgálnak. Ez illusztrációk fa- és rézmetszetekben, fototípiákban, kromolitografikus nyomatokban, a modern nyomdai technika legjobb eszközeivel lesznek előállítva. — Lapunk figyelemmel fogja kísérni ezen, nemzeti szempontból oly fontos vállalatot, s meg fog emlékezni annak főleg az egyház- és iskolaügy körébe vágó minden nevezetesebb cikkéről.

Emlékkönyv a budai és pesti zsinatok százados évfordulójára. Mindkét zsinat tagjainak teljes névsorával. Teleky József, Brunswik József, idősb Ráday Gedeon grófok, Prónay László báró és Torkos Mihály arczképeivel. Irta Révész Kálmán, a pápai ev. ref. theol. akadémia ny. r. tanára, a Magy. Prot. Irod. Társaság igazgató választmányának tagja. Budapest, 1891. Nyomatja és kiadja Hornyánszky Viktor. Ára 20 kr. Különlenyomat az 1892. évi Protestáns Arvaházi nap-

tárból. — Az ifjú egyháztörténet-tudósnak, szeretett barátunknak e nagy gonddal összeállított s épen most, zsinatunkra előkészülésünk idején alkalmi művét a legmelegebben ajánljuk megérdemlett figyelembe. Elmondja a 30 lapra terjedő mű a száz év előtti zsinat történeti előzményeit, megnyitását, ismerteti az azon hozott kánonok legjellemzőbb pontjait s függelékben a tagok névsorát. Igen érdekes történelmi monographia.

Gyakorlati Bibliamagyarázatok. Szerkeszti és kiadja: *Garzó Gyula.* Julius—augusztusi füzet.

E legújabbban hozzánk érkezett füzetben maga a szerkesztő magyarázza Gerok után hat magyarázatban az Apostolok Cselekedeteiről írott könyv 18—19 részeit, ez utóbbi rész 21. verséig. Gerok után magyaráz ugyan Garzó Gyula barátunk, mert ezt írja magyarázatai elé; ez azonban csak annyiban áll, hogy legfentebb néhány eszmét vesz át Geroktól, de valamennyi magyarázatot az ő saját szelleme hatja át. Nemesak minden ízében magyar, de a szó legnemesebb értelmében bibliai és keresztyéni jellemű, szép magyarázatok ezek, melyekért méltó hála és elismerés illcti a nagyérdemű szerkesztőt, kinek e vállalata mellett csak néhány héttel ezelőtt emeltünk szót. A mit akkor mondtunk, ma is azt mondjuk: hazai egyházirodalmunknak véghetetlen kára volna az, ha e gyakorlati bibliamagyarázati vállalat pártolás hiánya miatt megszűnnék, vagy ha a szerkesztő elkedvetlenedvén, kénytelen volna azt megszüntetni.

Magyar nyelvtörténeti szótár. Szerkesztik *Szarvas Gábor* és *Simonyi Zsigmond.* A 3 ik kötet III. és IV. füzetét küldetett be újabbban hozzánk ez általunk már sokszor méltatott magyar nyelvtörténeti műből. A szótár közeledik vége felé, a mennyeiben most már a szövetkező szavaknál jár. Ujra följegyezzük, hogy e műből egy füzet ára 1 frt s megjelenik minden hatodik vasárnapon, előfizetési ára egész évre 10 frt levén. A pompás kiállítás dícséri *Hornyánszky Viktor* könyvnyomdáját.

Asztalos György nagy-károlyi ref. lelkész, nyugalmazott esperes mintegy 20 nyomott íven kiadja Nagy-Károly város történetének a 1848-ik évig eső részét, ez képezvén a történelmi mű első kötetét. Ez első kötet ára 2 frt 50 kr, melynek fele az előfizetés, fele a könyv átvétele alkalmával is fizethető. Az előfizetési ívek és pénzek a nagyérdemű szerzőhöz mielőbb beküldendők. Szívesen ajánljuk megérdemelt figyelembe.

Különfélék.

Az egyetemes rendkívüli konvent november 5-re hívatott össze Budapestre. Tudvalevőleg ez a zsinati tárgyak előkészítése végett fog összeülni. November 2-án a református és ágost. evangélikus püspökök, gondnokok, felügyelők tartanak közös értekezletet, a százados ünnepély módozatainak megállapítása czéljából; nov. 3-án pedig a ref. konvent által kiküldött zsinati bizottság fog tanácskozni az egyházkerületektől beérkezett észrevételek fölött.

Debreczeni főiskola. F. hó 21-én, szerdán d. e. 10 órakor iktattatott be debreczeni főiskolánk széniori hivatalába az ezen iskolai évre kijelölt szénior: *Bátori Gábor.* Az ün-

nepélyt *Dr. Bacsoni Lajos* ak. igazgató vezette. Rajta kívül jelen voltak még a theol. akadémia tanárai és *Dr. Öreg János* tanár, valamint a szép számmal egybegyűlt felsőbb tanuló ifjúság. Az elnöklő igazgató fölhívta az új szénior székfoglaló értekezése megtartására. Az értekezés tárgya: az első erdődi zsinat volt. A bevezető rész után, melyben a reformáció meghonosodásáról hazánkban szólt, előadja szerző a zsinat történetét. Majd áttér azon kérdés megvitatására, — mely különben dolgozatának is főcélját képezi, — hogy lutheránus vagy kálvinista, avagy pedig közös zsinat volt-e az? E kérdés megoldásához két úton halad. Először az erdődi zsinat hitvallását veszi vizsgálat alá, s kimutatja, hogy az abban foglalt hitcikke — főleg a melyek a sákramentomokra s az egyházkormányzatra vonatkoznak — határozottan lutheri irányról tanúskodnak. Másodszor Erdőd vidékének reformációját ismerteti. Felsorolja a nevezetesebb reformátorokat, kik *Drágfi Gáspár* — a zsinatot egybehívó prot. főúr — oltalma alatt működtek, s kik részben tagjai is voltak az erdődi zsinatnak. — Ilyenek voltak: *Derecskei Demeter*, *Boldi Sebestyén*, *Batizi András*, *Kopátsi István* stb. A történelmi adatok egybevetéséből úgy van meggyőződve szerző, hogy mindezek az erdődi zsinat előtt s annak tartása idején is a lutheri irányzat hívei voltak. Végül összegezve röviden érveit: kinyilvánítja, hogy az erdődi zsinat tagjai — szerinte — lutheránus és nem kálvinista lelkészek voltak s a megállapított hitvallásban határozottan lutheri álláspontot foglaltak el. A hallgató közönség örömmel győződött meg e tanulmányból az ifjú szerző történelmi jártasságáról s mindenekfölött tanulmányozási kedvéről és tehetségéről. A tiszta, magyar nyelven, folyékony irálylyal készített munkálatot mi is igen szívesen közlenők, de nem akarhatjuk azt a theol. ifjúság „Közöny“-étől elvenni. A székfoglaló értekezés elhangzása után az elnök intézett hosszabb beszédet az új széniorhoz, fejtegetvén kötelességeit, tehát azt, hogy mit várhat és vár tőle az iskolai felsőbbség. Ezután eskütétel következett. Az eskümintát *Dr. Öreg János* tanár mondotta a szénior előtt. Szokás szerint kezét fogtak aztán a tanárok a főiskola ifjú tisztviselőjével, a kire, a kinek munkájára és jövőjére mi is Istennek minden kegyelmi áldását kívánjuk.

Huszonötéves tanári jubileum. Lapunk 37-ik számában említettük, hogy debreczeni főiskolai tanárkarunk f. évi nov. 6-án vagy 7-én ünnepélylyel készül megülni két tisztelt tanártársának, *Tóth Sámuel* és *Balogh Ferencz* theologiai tanároknak azon napokon betöltött 25 éves tanári működését. Ez ünnepély azonban a közbejött nagy gyász és egyéb gátló akadályok következtében későbbi időre elhalasztatik. Ugy gondoljuk, hogy ezen iskolai év folyamán a két félév közötti időszak minden tekintetben legalkalmasabb a szép ünnepély megtartására, melynek tervét semmiképen sem szeretnők végleg elejteni.

Debreczeni ev. ref. egyházközség. A néhai *Révész B.* halála által megürült debreczeni lelkészi állomás betöltése ügyében *Dávidházy János* esperes levelet intézett az egyháztanács-hoz, melyben részvétét fejezvén ki az egyházközség nagy vesztesége fölött, fölhívja az egyháztanácsot a lelkészválasztási előintézkedések megtételére, egyszersmind tudatja, hogy az elhunynak helyettesítéséről intézkedni nem tartja szükségesnek, miután itt Debreczenben még mindig öt rendes lelkész

működik. E szerint néhai R. B. lelkészi segédjét, Balogh Józsefet eddigi minőségében meghagyja. Az egyháztanács annak kimondása mellett, hogy a lelkészválasztást a püspökválasztás megtörténte után óhajtja megejteni, a szükséges teendők végzésére egy héttagból álló küldöttséget nevezett ki.

A püspökválasztás kérdése. Még el sem temettük áldott emlékü püspökünket, s a politikai lapokban már megkezdődtek a kombinációk, hogy ki lesz R. B. utóda? Több név került máris felszínre, de a mi biztos tudomásunk szerint csak Tóth Sámuel, Szabó János, vagy Kiss Áron püspökjelöltségéről van számbavehető szó. Azon hozzánk intézett kérdésre, hogy lapunk akar-e és fog-e állást foglalni ez ügyben: férfiasan, határozottan feleljük, hogy e véghetetlenül fontos kérdésben állást foglalni becsületi kötelességünknek tartjuk. Ha ezt nem tesszük, egy perezig sem volna e lapnak létjogosultsága. Igenis irányítani óhajtjuk ez ügyben egyházkerületünk közvéleményét, — de soha nem a személy ellen küzdve, hanem mindig magasabb érdekek szempontjából, soha nem tekintve arra, hogy meggyőződésünk nyilvánítása tetszik-e egyeseknek, vagy nem, hanem mindig az objectív igazságot tartva szemünk előtt. Mihely szükségét látjuk, ki fogjuk bontani lobogónkat.

Lelkészjelölés. A csegei lelkészi állomásra f. hó 19-ikén 16 pályázó közül — egy pályázó a jelölés előtt visszalépvén — kijelöltek: Bertalan Gábor csegei, Kövendi Dénes h.-nánási, Nagy József h.-szoboszlói, Nyakas Balázs sz.-mihályi és Szaló János h.-m.-vásárhelyi segédlelkészek. A választás november 15-ikére tűzött ki.

Számadás a Magyar Prot. Irodalmi Társaság részére hozzánk bejött pénzekről. Ujabbán a következő tagsági ajánlatok és díjak érkeztek be hozzánk. 1. Körösi János körös-ladányi lelkész úr (Békésmegye, posta helyben) 5 frtot küldött a következő sorok kíséretében: „Van szerencsém értesíteni a felől, hogy a k.-ladányi ev. ref. egyház a Prot. Irod. Társaság által kiadandó néplap javára három évre, u. m. 1891., 1892., 1893. évenként három-három forintot felajánlott. Ezúttal az 1891-iki járandóságot küldöm. Nemkülönben a magam részéről ugyanazon célra küldök 2 frtot“. — 2. Mózes András nyir-bogáti lelkész úr (Szabolcsmegye, u. p. helyben) 5 frt 70 krt küldvén, ezt írja: „Ma tettem postára 5 frt 70 krt, mint a Prot. Irod. Társulat javára a nyir-bogáti ref. egyházban gyűlt adományt. Ehhez járultak a következő egyháztagok: Stépán Elek egyszersmindenkorra 1 frt, Kékly László egyszersm. 50 kr, Rácz Bertalan egyszersm. 50 kr, Erdelyi Miklós egyszersm. 50 kr, Bötykös Pál egyszers. 20 kr, Mózes András 3 frt. Ez összeget légy szíves lapodban nyugtázni. Én magam részéről évenként 3 frttal kívánom e nemes célú társulat működését jövőben is előmozdítani“. — 3. Végre Zöld Mihály rittbergi lelkész úr (Temesmegye, u. p. helyben) 9 frtot küldött ezen sorokkal: „A rittbergi ev. reform. egyház, a Magyar Pr. Irod. Társaság rendes tagjai sorába belépvén, az itt útalványozott összegből 6, hat forint az egyház f. 1891. évi rendes

tagsági díja; 3, három frt pedig B. Kovács József rittbergi lakos mint pártoló tag részéről küldetik. Kérlek, szíveskedjél ez összegeket rendeltetési helyökre juttatni s kieszközölni, hogy a kiadványokat kezeinkhez vehessük“. E 19 frt 70 krt takarékpénztárba helyeztük. A Budapestre már felküldött 398 frt 48 krral együtt bejött eddig hozzánk a Társaság céljaira 418 frt 18 kr. Szerkesztőség.

A sárospataki ev. ref. akadémia tanrendje az 1891—92. tanév első felére. A) *A vallás- és egyháztudományi szakban:* Mitrovics Gyula. 1. Az erkölcstanból az első vagy történeti rész, hetenkint 3 órán. 2. A homiletika és katechetika hetenkint 4 órán. 3. Gyakorlati theol. semináriumot tart hetenkint 2 órán. Warga Lajos. 1. A keresztyén egyház történelme (reformáció előtti korszak), hetenkint 4 órán. 2. A magyar prot. egyház történelme, hetenkint 2 órán. 3. A vallások összehasonlító ismertetése hetenkint 4 órán. P. Nagy Gusztáv, ez évi szakelnök. 1. Az új-szövetségi szöveg és irodalom története, hetenkint 5 órán. 2. A keresztyén hittan elméleti része, hetenkint 5 órán. Radácsi György. 1. Az ó-szövetségből: Esaiás profécziája, hetenkint 3 órán. 2. Az újszövetségből: a pásztori levelek, hetenkint 3 órán. 3. Az ó-szövetségi kánon története, hetenkint 4 órán. Dr. Finkey József. Az egyházjog, hetenkint 7 órán. B) *bölcsészeti szakban:* Szinyei Gerzson, ez évi akadémiai igazgató. 1. A XVI. század irodalomtörténete, főtekintettel a költészet irodalmára, hetenkint 4 órán. 2. Neveléstan (általános rész), hetenkint 2 órán. Dr. Finkey József. A bölcsészet története (görög bölcsészet), hetenkint 4 órán. Molnár Lajos. A legújabb kor története, hetenkint 4 órán. Rácz Kálmán, theol. segédtanár. 1. A héber nyelv elemei, hetenkint 4 órán. 2. Az új-szövetségi görögnyelv, hetenkint 2 órán. 3. Zsidóország történelme (special collegium), hetenkint 2 órán. C) *A jog- és államtudományi szakban:* Nemes Ferencz, ez évi szakelnök. 1. A magyar büntetőjog (anyagi rész), hetenkint 5 órán. 2. A magyar közigazgatási jog, hetenkint 5 órán. Szánthó Gyula. 1. A római jog (Institutiók), hetenkint 8 órán. 2. A római családi és örökösödési jog (rendkívüli előadás), hetenkint 2 órán. Ballagi Géza. 1. A nemzetgazdaságtan, hetenkint 5 órán. 2. Az alkotmány és kormányzati politika, hetenkint 5 órán. Finkey József. 1. Az egyházjog, hetenkint 7 órán. 2. A bölcsészet története (görög bölcsészet), hetenkint 4 órán. Kun Béla. 1. A magyar pénzügyi jog, hetenkint 5 órán. 2. A bevezetés a jog- és államtudományokba, hetenkint 2 órán. 3. A bevezetés a statisztikába (rendkívüli előadás) hetenkint 3 órán. Bartha Béla. 1. A magyar magánjog, hetenkint 5 órán. 2. Az osztrák magánjog, hetenkint 6 órán. Ifj. Zsindely István. 1. A magyar alkotmány- és jogtörténet, hetenkint 7 órán. 2. A jogbölcsészet hetenkint 6 órán. Debreczeni Bertalan. A polgári peres és perenkívüli eljárás, hetenkint 5 órán. Molnár Lajos. A legújabb kor története, hetenkint 4 órán. Kun Zoltán. A közegészségtan, hetenkint 2 órán.

Szerk. posta. Z. J. Kolozsvár, P. J. Geszt, D. L. Gyula. Becses cikkek megérkeztek. Egymás után mielőbb jönni fognak.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**